

Сергій Адамович

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)*

Ідея соборності в ідеології та діяльності Партії

Демократичного відродження України (1990-1996 рр.)

Національно-визвольні рухи та розпад компартійно-радянської системи, що охопив Україну в кінці 80-х р. XX ст., призвів до появи численних українських політичних партій. Їх діяльність сприяла наповненню української державності реальним суверенітетом і формуванню демократичного громадянського суспільства.

Дослідження ролі українських політичних партій в період становлення Української держави започатковано в працях В.Литвина, А.Білоуса, О.Гараня, С.Телешуна, О.Шановської. Автор ставить перед собою завдання проаналізувати значення Партії Демократичного відродження України (ПДВУ) у процесі єднання українських земель і формування української політичної нації.

Відзначимо, що в умовах невизначеності щодо подальшого перебування України в складі СРСР більшість партій у 1990-1991 рр. уникали відповіді на питання про майбутній державний устрій або пропонували ввести самоврядування для різних територіальних рівнів.

Ставлення до майбутнього державного устрою України українських опозиційних партій знайшло відображення у прийнятій спільній ухвалі на конференції “Українсько-російські взаємини в суверенній Україні” у Львові 4 січня 1991 р. У ній відзначалося, що в незалежній Україні інтереси російської громади забезпечить національно-культурна автономія за сприяння держави та вільного розвитку зв’язків з Росією. Стосовно Криму представники партій і громадських організацій вважали доцільною формою забезпечення інтересів всіх національних громад територіально-адміністративну автономію в складі України. Рівноправна участь росіян у політичному, господарському і культурному житті мала забезпечити згуртування всіх творчих сил народу, для виведення із кризи і “подальшого розвитку нашої спільної Вітчизни – України”.

Визначальним фактором вважалось “почуття солідарності громадян України незалежно від походження і соціального становища” [1, с.2; 2, арк.4].

Створена 1 грудня 1990 р. Партія демократичного відродження України на базі учасників “Демплатформи в КПУ” вважала за свою мету “захищати право народу України перебудовувати свою державу та її відносини з іншими державами” [3, с.50-51]. Позицію ПДВУ в питанні державного устрою України на названій конференції висловив співголова координаційної ради партії С.Лирик: “Ми за ідею національно-культурної автономії російської та інших громад. Якщо говорити про Крим, то тут може бути і територіальна автономія. Ми сподіваємось, що на таких же правах буде розвиватись і українська громада в Росії” [2, арк.8].

II з’їзд ПДВУ, що відбувся 29-30 червня 1991 р. визначив ключові положення партії з питань національно-державного будівництва: скасування державності Союзу, поява незалежних держав, створення на засадах принципів міжнародного права Співдружності суверенних держав, що не є ані державою, ані наддержавним утворенням, визначення України як президентської республіки з двопалатним парламентом, перетворення її в федерацію земель з автономією Криму. В “Програмних принципах ПДВУ”, прийнятих на з’їзді, було зазначено, що партія “вважає найбільш відповідною формою державного устрою для України – з урахуванням культурної, історичної та економічної своєрідності її регіонів – федеративну державу (федерацію земель з автономією Криму), а формою державного правління – президентську республіку з двопалатним парламентом, незалежним судом – в тому числі Конституційним, підвладним Президенту України і Уряду (Кабінету міністрів) і розподілом повноважень між федеративними (республіканськими), земельними (обласними) органами влади і муніципальними (місцевими) органами самоврядування” [4, арк.164, 140].

Ідеологи ПДВУ В.Філенко і А.Білоус бачили майбутній парламент дво-палатним. На їх думку, саме в такій формі законодавчий орган сприяв би професіоналізму парламентарів (вікові і фахові обмеження) і враховував б регіональні особливості України (по 3 представники від областей і м. Києва) [5, с.3].

Одночасно на з'їзді було оприлюднено “Заяву організацій ПДВУ східних і південних областей України”, яка в умовах посилення консервативного крила загальносоюзного керівництва продемонструвала підтримку західних українців зі сторони Східної і Південної України. “Народ України завжди жив дружно, дружно ми зустрінемо і будь-яку бандитську вилазку”, – звучало в заяві. У випадку загрози вторгнення в Україну “Кремлівсько-Псковської дивізії і введення хоча б одного батальйону ОМОНУ”, партійці, які “проживали в найбільш промислово розвинутих областях Європейської частини”, обіцяли зробити все, щоб “паралізувати економіку від Білого до Чорного морів” [4, арк.190].

Здобуття Україною незалежності змінило партійні пріоритети й ідеологи ПДВУ виступили за унітарну, децентралізовану демократичну державу з двопалатним парламентом, соціально-ринковою економікою, вільним розвитком культур і державною українською мовою [6, с.242]. У 1996 р. партія увійшла до складу новоутворюваної Народно-демократичної партії і наповнила націонал-лібералізмом створене політичне утворення.

Отже, ПДВУ в умовах становлення незалежності підтримувала статус України як федерації земель з автономією Криму, а за формою правління державу бачила президентською республікою з двопалатним парламентом та самоврядуванням для різних територіальних рівнів. Водночас структури ПДВУ своєю практичною діяльністю активно сприяли втіленню в життя ідеї соборної України.

1. За вільну Україну. – 1991. – 10 січня. – С.2.
2. ДАІФО, ф.П-1, оп.1, спр. 5639.– 165 арк.
3. Телешун С. Державний устрій України: проблеми політики теорії і практики. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ,2000. – 344 с.
4. ДАІФО, ф.П-1, оп.1, спр. 5622. – 234 арк.
5. Філенко В., Білоус А. Тернистий шлях від Декларації до Конституції // Голос України. – 1991. – 16 травня. – С.3.
6. Нариси з історії суспільних рухів і політичних партій в Україні (XIX XX ст.) / За заг. ред. Малик Я.Й. – Львів: Світ, 2001. – 296 с.